

Tehniške strokovne knjižnice so v osnutku perspektivnega razvoja knjižnic za obdobje 1964 do 1970 posebno glede finančnih pokazateljev pa tudi glede splošnih skupnih organizacijskih vprašanj zlite v celoto z drugimi knjižnicami. V planiranih 4.549,700.000 din, ki jih bo knjižničarstvo po izračunu potrebovalo za organizacijsko utrditev knjižnične mreže, za organiziranje in opravljanje sodobne dokumentacijsko-informacijske službe in za izpopolnitev knjižne zaloge v letih 1964 do 1970, oziroma v planiranih 366 din na 1 prebivalca, je vključeno tudi zvišanje števila knjižnih zvezkov v strokovnih tehniških knjižnicah, izboljšanje republiške matične službe, katere del opravlja Centralna tehniška knjižnica v Ljubljani za področje tehniških knjižnic, vključena pa je tudi nova gradnja Centralne tehniške knjižnice v okviru Trga revolucije, ki bo druga knjižnična stavba v SR Sloveniji poleg Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani in prva takšna zgradba po osvoboditvi. Zato ne bi znova ponavljali finančnih pokazateljev, temveč bi rad opozoril na nekatera najvažnejša vprašanja tehniških knjižnic, kajti rešitev njih problematike bo tudi bistveno prispevala k uresničitvi sedemletnega načrta za perspektivni razvoj knjižničarstva.

Tako kakor so ljudske knjižnice otrok 18. in predvsem 19. stoletja, v katerem so nastajale in se razvijale pod parolo splošnega izobraževanja in kulturnega dviga najširših plasti ljudstva, tako je 20. stoletje razvilo nov tip strokovnih, *to je tehniških knjižnic*, ki jim povsod na svetu, ne samo pri nas, posvečajo posebno pozornost. Morda nam je te knjižnice še bolj kot druge prinesla osvoboditev, saj se je z njo naša nekoč izrazito agrarna država začela razvijati v neposredno industrijsko državo, ki želi doseči tisto stopnjo industrijske proizvodnosti, ki naj bi ustrezala sodobnim zahtevam družbenega in gospodarskega razvoja in ki bo zmožna napraviti iz naših podjetij enakovredne partnerje za nastop na inozemskih tržiščih in pospešiti njihovo čim hitrejšo vključitev v mednarodno delitev dela. To je danes važna problematika našega gospodarstva tako v zveznem kakor v republiškem merilu. Rešili jo bomo le z intenzivnejšim raziskovalnim delom, ki pa brez dobro organizirane bibliotekarske in dokumentacijsko-informacijske službe ne bo mogla uspevati. To dejstvo nam je takoj jasno, če le pomislimo *na ogromno izdajateljsko dejavnost* na področju znanosti in tehnike, ki jo povzroča in vedno bolj pospešuje prav njun dinamični razvoj.

V tem je velika naloga in pomembnost tehniških knjižnic, v tem je tudi njihova aktualnost, čeprav kažejo v svojih začetkih poleg mnogih pozitivnih strani tudi nekaj razumljivih slabosti in poleg nekaterih

skupnih lastnosti z drugimi knjižnicami tudi nekaj samo njim lastnih značilnosti.

V letu 1961 je Zavod SRS za statistiko popisal 138 strokovnih knjižnic (brez učiteljskih), medtem ko je anketa Centralne tehniške knjižnice na posvetovanjih o tehniških knjižnicah v letih 1962 in 1963 že zabeležila 281 knjižnic s 462.842 knjižnimi zvezki — (statistika beleži le 287.508 knjižnih zvezkov) — v skupni ocenjeni vrednosti 926.480.888 din, in to brez Centralne tehniške knjižnice v Ljubljani, ki je imela sama okrog 50.000 knjižnih enot z vrednostno okoli 200 milijonov dinarjev. Ob anketi se je izkazalo, da bo potrebno v bodoče pri popisu knjižnic spremeniti nekatere doslej veljavne kriterije, zlasti da je pogoj za popis strokovne knjižnice najmanj 500 knjižnih zvezkov preveč zahteven, saj ima tehniška knjižnica mnogo domačih in tujih revij, ki so glede na svojo usmerjenost na eno ali kvečjemu na nekaj sorodnih strok zelo dragoceno gradivo. Anketa je bila izvedena po starih okrajih. Glede na število knjižnic je prvi okraj Ljubljana s 30,6 %, sledijo Maribor s 23,5 %, Nova Gorica z 10 %, Novo mesto z 9,6 %, Kranj s 7,8 %, Koper s 7,5 %, Murska Sobota s 5,7 % in Celje s 5,3 %. Zaporedje je glede na število knjižnih zvezkov naslednje: okraj Ljubljana 59,2 %, Maribor 19 %, Kranj 7,8 %, Novo mesto 4,7 %, Celje 3,2 %, Koper 2,4 %, Nova Gorica 2 % in Murska Sobota 1,7 %. Podatki kažejo predvsem — kot pri drugih knjižnicah — izrazito skoncentriranost knjižne zaloge v okraju Ljubljana, saj je odnos tega okraja do drugih 59,2 % : 40,8 %, vendar pa so v nasprotju z ljudskimi knjižnicami knjižni zvezki razvrščeni predvsem v gospodarsko razvitih okrajih. Isti odnos vrednosti knjižne zaloge pa kaže celo 70,7 % : 29,3 %. V povprečju odpade na vsako tehniško knjižnico, ne da bi pri tem upoštevali knjižno zalogo v Centralni tehniški knjižnici, 1.647 knjižnih zvezkov.

Če pomislimo, da odpade na eno ljudsko knjižnico v naši republici po več kot stoletni tradiciji 2.140 knjižnih zvezkov, bi bili lahko s številčnim stanjem tehniških knjižnic še kar zadovoljni, če nam ne bi anketa jasno pokazala, da je od 281 tehniških knjižnic urejenih 103, delno urejenih 129, povsem neurejenih pa 49. Nekateri obiski na terenu so pokazali, da je med 103 »urejenimi« knjižnicami mnogo le delno urejenih in da imajo knjižnice najrazličnejše sisteme pri svojem urejanju. Zato često znatna družbena sredstva, vložena v te knjižnice, niso pravilno oziroma zadostno izkoriščena. Če pa primerjamo položaj tehniških knjižnic z ljudskimi, ki se vsa leta po osvoboditvi bore za ureditev in hkrati vsaj za minimalna sredstva, se zdi, da bo zaradi večjih sredstev ter hkrati zaradi večje potrebe in zavzetosti uporabnikov teh knjižnic razvoj tehniških knjižnic mnogo hitrejši in ugodnejši od razvoja ljudskih knjižnic. Trenutno je le potrebno ugotoviti, da sta *neurejenost in nestrokovno poslovanje poglavitni problem tehniških knjižnic*,

s tem pa je povezana registracija knjižnic, sodelovanje pri centralnem katalogu in medknjižnično izposojanje. V tem pa je tudi naša poglobljena naloga glede strokovnih tehniških knjižnic za sedemletno plansko razdobje. Če bi učinkovito rešili vprašanje, bi v bistvu rešili problematiko tehniških knjižnic sploh, saj se zdi, da imajo v marsičem boljše pogoje, kot so jih imele v svojih začetkih druge knjižnice.

Tehniške knjižnice predvsem uživajo pomoč *Centralne tehniške knjižnice* v Ljubljani, ki je prevzela del matičnih republiških nalog, in pa tudi pomoč naših strokovno urejenih in dobro organiziranih študijskih knjižnic. Povezava s Centralno tehniško knjižnico je tem lažja, ker ima le-ta tesno povezavo z gospodarskimi organizacijami in zavodi, posebno pa z inženirji in tehniki. Sodelovanje CTK z visokošolskimi kadri in s strokovnjaki iz proizvodnje ima za ugodno posledico tudi pravilno nabavno politiko, kar se kaže seveda tudi v izposoji literature.

CTK je namreč v letu 1963 pri skupnem obisku 28.308 oseb izposodila 48.274 enot, to je 88,6 % knjižničnega fonda. (Znanstvene in strokovne knjižnice v SRS so l. 1961 izposodile povprečno le 28 % svojega sklada.) Samo inženirji in tehniki (to je neštudenti) so knjižnico to leto obiskali 7.111-krat in si izposodili 18.501 primerek, to je 38,3 % celotne izposoje ali 34 % knjižničnega fonda. In prav ta izposoja od leta do leta najbolj narašča, kar pomeni, da se industrija vedno bolj poslužuje fondov naše knjižnice. Samo po pošti je knjižnica lansko leto izposodila 556 enot.

Centralna tehniška knjižnica je zaradi izrednih nujnih potreb našega gospodarstva tudi prekinila z nekatero tradicionalno prakso v knjižničarstvu: ne samo knjige, tudi revije izposoja podjetjem in ustanovam direktno, četudi še nimajo urejenih knjižnic; revije pa predvsem zato, ker nudijo najnovejše izsledke iz znanosti, tehnike in prakse. CTK je tudi zelo razvila informacijsko službo, ki pa iz leta v leto zahteva tudi večje investicije za razširitev reprotetnične službe. Vsi njeni naporji so usmerjeni v čim bolj uspešno službo obiskovalcu; to smer pa še predvsem krepi povezava z Zvezo inženirjev in tehnikov Slovenije in s knjižničnimi uporabniki, to je z inženirji in tehniki, ki so člani Zveze inženirjev in tehnikov Slovenije.

Gradnja nove CTK sovпада tudi s planskim razdobjem. Zato je tudi ena poglobljenih planskih nalog knjižnice, da študijsko in poglobljeno sodeluje pri načrtih za novo stavbo, da pripravlja natančen načrt poslovanja v novi knjižnici, ki bo poslovala po sistemu prostega pristopa in katerega priporoča tudi vsem drugim tehniškim knjižnicam. Obenem pa mora že danes skrbeti, da bo pomnožila v teh letih svoje osebje in ga do selitve v nove prostore vzgojila za nove naloge. Velika naloga CTK je tudi zbiranje zelo potrebnih dodatnih sredstev za grad-

njo nove knjižnice. V ta namen sklepa pogodbe z gospodarskimi organizacijami in ustanovami, katerim se zadolži, da jim bo nudila usluge za določeno letno vsoto, ki se določi glede na število strokovno kvalificirane osebja v podjetjih. Zbrani denar pa se odreja v poseben sklad za gradnjo knjižnice.

Za vse tehniške knjižnice je v današnjih pogojih značilno, da ustanovitelji pričakujejo od njih, da jim bodo vodile in urejale tudi dokumentacijsko gradivo. Ta pri nas mlajša stroka bibliotekarstva, oziroma nadgradnja bibliotekarstva, kakor se splošno označuje, je postala zaradi nujnih potreb po hitri informaciji in evidenci v našem gospodarstvu zelo pomembna in popularna. Zaradi pomanjkanja lastnih kadrov je pritegnila v svoje vrste precej bibliotekarskega kadra, saj mora dokumentalist obvladati najprej metode knjižničarskega dela, če hoče svoje delo — obdelavo primarnih ter urejanje in posredovanje sekundarnih dokumentov — dobro opravljati. V javnosti so se pojavila različna mišljenja o sodelovanju bibliotekarstva in dokumentacije. Naj bo že kakorkoli: praksa je pokazala, da opravljajo to delo v gospodarskih podjetjih in tovarnah največkrat knjižničarji in bibliotekarji. *Tako je nastopila za CTK nova naloga, da planira in preuči načine, kako najbolje organizirati informacijsko in dokumentacijsko službo za tehnične vede* in je to tudi postala poleg pomoči tehniškim knjižnicam pri strokovnem urejevanju *ena njenih glavnih planskih nalog*. S tem v zvezi pa je tudi povečanje osebja CTK, ki doslej opravlja vse povečane naloge z nezadostnim kadrom.

V sedemletnem razdobju bo tudi še nadalje vzgajala kader v tehniških knjižnicah s tečajji, s prakso v CTK in z izdajanjem strokovnih publikacij. V načrtu ima, da bo že letos izdala slovenski prevod kratke izdaje mednarodne DK, kar bo pomenilo veliko pomoč pri delu knjižnic vseh vrst in ne samo tehniških. Ponovno bo treba pripraviti brošuro o poslovanju tehniških knjižnic in jo izpopolniti, ker je 1. izdaja že pošla, potreben pa bo še tretji del »Navodil za poslovanje strokovnih knjižnic«, ki bo obravnaval stvarni katalog s posebnim ozirom na tehniko dokumentacijskega dela. Potrebna bi bila tudi posebna publikacija o splošni uporabi decimalne klasifikacije tako za stvarni katalog kakor za tehnično dokumentacijo. CTK bo še nadalje izdajala tiskane sezname svojih novitet in z njimi tekoče obveščala podjetja in druge uporabnike o na novo nabavljenih inozemskih knjigah in revijah. Naj opozorim na že izdani »Katalog pomembnejših inozemskih revij CTK«, ki je za vsako strokovno in znanstveno knjižnico prav gotovo potreben priročnik v informacijski službi in v medbibliotečni izposoji.

Naj ob tej priložnosti omenim posvetovanja o tehniških knjižnicah, ki sta jih CTK in ZIT izvedla s prizadevnim sodelovanjem študijskih knjižnic v letih 1962 in 1963. O teh posvetovanjih smo namreč izdali

posebno brošuro, ki v izvlečkih vsebuje vse glavne referate, zbrane podatke in zaključke. Za naše nadaljnje delo v sedemletnem obdobju so prav gotovo važni na posvetovanjih sprejeti *zaključki in priporočila* o organizaciji strokovnih tehniških knjižnic v Sloveniji, v katerih je zlasti močno poudarjen pomen matične službe za uspešen razvoj teh knjižnic in za nadaljnjo organizacijo sodobne bibliotekarske in dokumentacijske dejavnosti v tehničnih strokah. Glede matične službe za tehniške knjižnice pa naj opozorim tudi na referat o matičnosti teh knjižnic v Sloveniji, objavljen v »Novi proizvodnji«, št. 3—4 iz leta 1963, in v katerem je podan delovni program te službe. Le z aktivno matično službo bomo dosegli zaželene nadaljnje uspehe v naši bibliotekarski organizaciji. Seveda brez najnujnejše potrebnih sredstev in brez ustreznega kadra ne bo šlo in tega se glede na dosedanje izkušnje vsi najbolj bojimo, ker bodo sicer naši načrti o matični službi in pričakovani uspehi ostali le na papirju. Zavedati pa se moramo, da je izvajanje nalog matičnosti treba smatrati za daljši razvojni proces, katerega lahko zajame naš sedemletni perspektivni plan.

ŠOLSKE KNJIŽNICE IN SEDEMLETNI NAČRT

Martina Šircelj

Prispevek, ki naj bi zajemal delež šolskih knjižnic v perspektivnem razvoju šolstva in knjižničarstva v obdobju od 1964—1970, ne bo ustrezal v celoti tej temi spričo enostavnega razloga, da tega deleža sploh ni. Ta ugotovitev je vse prej kot razveseljiva. Spričo tega moram namesto pretresanja problematike šolskih knjižnic v sedemletnem načrtu posvetiti te misli reševanju 7-letnega načrta, ki ne upošteva — vsaj v besedi ne — šolskih knjižnic. In to kljub temu, da »vzgojna in izobraževalna dejavnost kot del splošne družbene dejavnosti ni bila deležna še nikdar v preteklosti take pozornosti in tolikih razprav kot danes, ko je postala splošno priznana kot eden izmed pomembnih činiteljev za družbeni in gospodarski napredek«, skratka, da »pri programiranju razvoja šolstva v prihodnosti izhajamo iz stališča, da je širša in boljša izobrazba eden izmed zelo pomembnih faktorjev družbenega in gospodarskega razvoja«.

Z zakonom o osnovni šoli iz leta 1959 je postala osnovna šola obvezna za vso mladino od 7. do 15. leta starosti, postala je splošna in enotna in ne dovoljuje nobenih izjem in ni večtirna. S tem zakonom so bili dani osnovni šoli zakoniti pogoji za uveljavljanje njene reforme, ki še traja in ki zajema tako zunanji organizacijski del osnovnih šol, kakor tudi notranje vsebinsko poglobljeno delo, ki stremi na vseh področjih učno-